

AKTUALITĀTES SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU VIENLĪDZĪGU TIESĪBU UN IESPĒJU VEICINĀŠANĀ

J A N V Ā R I S 2 0 2 6

Iespējas

Izsludināta iespēja paust viedokli par **Rīcības plānu sievietēm pētniecībā, inovācijās un jaunuzņēmumos**, par kura izstrādi 2024. gada novembrī ziņoja ES komisāre Jekaterina Zaharjeva. Vienlaikus aicināts **iesniegt arī datus un pētījumus** par sieviešu darbu, reprezentāciju, iesaisti lēmumu pieņemšanā un citām saistītām tēmām.

ES programmā “**Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības**” izsludināta **pieteikšanās projektu finansējumam** vairākās dzimumu līdztiesības jomās, tai skaitā darba un personīgās dzīves līdzsvars, darba samaksas pārredzamība, sieviešu un vīriešu līdzvērtīga iesaiste ekonomikā un politikā, dzimumu stereotipu mazināšana. Pieteikumu iesniegšanas termiņš ir 2026. gada 28. aprīlis, plašāka informācija par projektu konkursa prasībām pieejama **“EU Funding and Tenders Portal”**.

REplay.lv iespējams noskatīties **dokumentālo filmu par frīstaila slēpotāju igaunieti Kelliju Sildaru**. Filma stāsta gan par sportistes personīgo izaugsmi, gan sporta izaicinājumiem, gan sarežģītajām attiecībām ar tēvu, kas vienlaikus ir arī viņas treneris.

Latvijā

Intervijā portālam mammamuntetiem.lv **ginekoloģe un kolposkopijas speciāliste Kristīne Pčolkina** skaidro CPV skrīninga un vakcinācijas nozīmi. Speciāliste norāda, ka sievietēm ir pieejams bezmaksas skrīnings, savukārt vīriešiem šī infekcija bieži netiek diagnosticēta līdz pat vēlai vēža stadijai. Pagājušajā gadā ir paplašināta cilvēku grupa, kam pieejamas bezmaksas CPV vakcīnas, kas zinātniski pierādīts un pārbaudīts veids, kā novērst infekciju laikus.

Elīna Pīka-Lepere un Zanda Freimane-Dulbe uzsākušas veidot **aplikāciju sievietēm perimenopauzē**, kas, vadoties pēc datiem no viedierīcēm, palīdzēs izprast perimenopauzes simptomus, kā arī prognozēt izmaiņas pašsajūtā. Lietotne vēl ir izstrādes procesā un martā prognozēta minimālās versijas pabeigšana.

Šā gada janvāra beigās dibināta **Latvijas Rakstnieču apvienība**, kurā apvienojušās autoras ar mērķi veicināt rakstnieču redzamību, profesionālo attīstību un solidaritāti, īpašu uzmanību pievēršot balsu daudzveidībai, iekļaušanai, specifiskajām pieredzēm un izaicinājumiem kultūras un sociālajā laukā. Apvienības dibinātājas uzsver, ka vēlas veidot vidi, kur iespējams gūt atbalstu un padomu, nebaidoties no diskriminācijas vai noniecinājuma. Apvienības dibināšana atzīmēta ar literāro lasījumu vakaru galerijā "Istaba".

Izsludināts jauns **sieviešu līderības apbalvojums "Baibas Balva"**, ko pēc uzņēmējas Baibas Rubesas iniciatīvas rīko organizācija "Novatore". Baiba Rubesa uzsver, ka balva paredzēta sieviešu līderības un uzņēmējdarbības sasniegumu novērtēšanai. Kandidātu vērtēšanā tiks ņemti vērā seši kritēriji – līderība un vīzija, ietekmes mērogs un ekonomiskais pienesums, inovācijas, sociālā atbildība un ieguldījums sabiedrībā, transformācija un neparasti sasniegumi. Katrai kandidātei nav jāatbilst visiem kritērijiem.

Latvijas Universitātē uzsākts vērienīgs **pētījums par ģimenes attiecībām un vērtībām** dažādās paaudzēs, kura mērķis ir labāk izprast, kā Latvijā veidojas ģimenes un kā tiek pieņemti lēmumi par bērnu ienākšanu ģimenē. Pētījuma ietvaros tiks aptaujāti aptuveni 7000 iedzīvotāju, un tā rezultāti kalpos gan zinātniskai analīzei, gan politikas veidotāju lēmumu atbalstam.

RSU pētnieces Diāna Kiščenko un Anna Žabicka piedalās Apvārsnis Eiropa projektā **“Iekļaujoša dzimumu līdztiesība biomedicīnas pētniecībā un augstākajā izglītībā (INCLUDE),”** kas vērsts ne tikai uz pētniecību, bet arī uz praktisku mehānismu ieviešanu zinātniskajās institūcijās, lai pastāvīgi risinātu dažādus interseksionālās diskriminācijas veidus zinātnē.

RSU Sociālās antropoloģijas maģistra darbā autore Ilze Žukova pētījusi **senioru romantiskās attiecības**. Padziļinātās intervijās pētniece noskaidrojusi svarīgākās lietas, ko partnerī meklē gados vecāki cilvēki, kā arī to, kā dažādi dzimumu stereotipi kavē iepazīšanos, ja sievietes nesper pirmo soli vai vīrieši vairs nevar atļauties izmaksāt ziedus.

LSM.lv autore **Līva Hammonda raksta par paradigmas maiņu tēva lomai ģimenē** no retas uz pašsaprotamu. Lai gan joprojām lielu daļu rūpju par mājsaimniecību un bērniem uzņemas sievietes, tomēr arvien vairāk vīriešu pilnvērtīgi iesaistās bērnu audzināšanā un mājas darbos, gan rādot pozitīvu piemēru bērniem un nodrošinot to pilnvērtīgāku attīstību, gan arī līdzsvarojot slodzi mājsaimniecībā.

Ģimenes ārsts Māris Belte raidījumā “Uz visiem 100 pēc 40” brīdina par vīriešu augsto mirstību no kardiovaskulārām slimībām, ko īpaši pasliktina retie ģimenes ārsta apmeklējumi. Starp biežākajām problēmām ārsts min augstu asinsspiedienu, holesterīnu un citas hroniskas kaites, kas novedušas pie tā, ka Latvijā ir ES lielākā dzīvildzes starpība starp sievietēm un vīriešiem.

Psihiatrs, klīnikas “Pārdaugava” vadītājs Elmārs Tērauds sarunā ar TVNET pauž bažas, ka **nav nekādu uzlabojumu vīriešu mentālajā veselībā un pašnāvību skaits nemazinās**. Lai gan ārsts nelieto vārdu “krīze”, tomēr apstiprina, ka ir pamats satraukumam, jo vīrieši tradicionāli par savu veselību rūpējas nepietiekami, un mentālā veselība nav izņēmums. Vīriešiem dažādos vecumos ir arī dažādas saslimšanas, tāpat blakusfaktori kā alkoholisms un vientulība padara situāciju vēl sarežģītāku.

LR1 raidījuma “Kultūras rondo” turpinājumā par **kolektīvo monogrāfiju “Perspektīvas. Sievietes Latvijas kultūrā un sabiedrībā 1870–1940”** uz sarunu bija aicinātas pētnieces Māra Grudule un Eva Eglāja-Kristsone. Šajā sarunā uzmanība vairāk tika pievērsta Baltijas vācietēm un latviešu tautasdziesmām vāciski. Monogrāfijā izceltas sieviešu tiesību aktīvistes starpkaru periodā, piemēram, Berta Pīpiņa, Zelma Cēsniņa-Freidenfelde un Aspazija.

AKTUALITĀTES SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU VIENLĪDZĪGU TIESĪBU UN IESPĒJU VEICINĀŠANĀ

J A N V Ā R I S 2 0 2 6

Eiropā un pasaulē

Jaunākie **Eiobarometra aptaujas dati** rāda, ka Eiropas iedzīvotāji uztraucas par nākotni, drošību un dzīves dārdzību. Lielākās atšķirības starp dzimumiem ir jautājumos par drošību – sievietes vairāk uztraucas gan par fizisko, gan kibernetisko drošību, kā arī norāda uz digitālās vides rīku riskiem un naida runu. Jaunāki cilvēki izrāda lielākas rūpes par tādām vērtībām kā klimata pārmaiņas, humānās krīzes, globālā solidaritāte un dzimumu līdztiesība, bet kopumā ES 18% sieviešu un 11% vīriešu uzskata, ka dzimumu līdztiesība ir prioritāte. **Latvijas iedzīvotāji** kopumā ir optimistiskāki par nākotni nekā vidēji Eiropā un uzskata, ka dalība Eiropas Savienībā ir pozitīva.

Ziemeļvalstīs tiek īstenots **projekts, kas fokusējas uz dzimumu līdztiesību un drošu darba vidi policijā**. Pētnieki vērtē mācību ietekmi un rezultātus un pārbauda dažādas metodes, piemēram, Islandē mācību programmā tiek izmantoti interaktīvi paņēmieni, lomu spēles un citi rīki. Šis projekts ir turpinājums līdzīgam projektam, kurā tika secināts, ka attieksme pret dzimumu līdztiesības mācībām nav viennozīmīga un daudzi pauž nogurumu vai vienaldzību. Tomēr pētniece Brita Bjērkelū komentē, ka arī ugunsdrošības apmācības notiek katru gadu, jo informācija ir jāatkārto.

Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (EDSO) publicējusi **rokasgrāmatu, kas vērsta uz vardarbības pret sievietēm politikā apkarošanu**. Rokasgrāmatā atrodami padomi un metodes gan valdībām, likumdevējiem un politiskajām partijām, gan arī pilsoniskajai sabiedrībai un sievietēm, kas pieredzējušas vardarbību politiskās darbības dēļ.

Francijā ierosināts **likumprojekts, kas atceļ pienākumu laulībā nodarboties ar seksu**. Lai gan likumos šis pienākums nav bijis īpaši izcelts, tam ilgstoši bijusi ietekme, gan cenšoties novērst seksuālo vardarbību ģimenē, gan laulības šķiršanas jautājumos. Francijā izvarošana laulībā ir aizliegta ar likumu, tomēr sabiedrības normas un nerakstītie likumi ierobežo iespējas to novērst.

Spānijā Sieviešu institūts publicējis **vadlīnijas līdztiesībai uzņēmējdarbības līderībā – virzībā uz dzimumu paritāti lēmumu pieņemšanā**. Vadlīnijas ietver praktiskus padomus, metodes un labās prakses piemērus iekļaujošas darba vides veidošanai uzņēmumos, sieviešu virzībai uz vadības pozīcijām un līdztiesību lēmumu pieņemšanā.

Japānas premjerministre Sanae Takaiči kopā ar aptuveni 60 citām parlamenta deputātēm pieprasa **parlamentā ēkā palielināt sieviešu tualetu skaitu**. Japānas parlamentā ievēlēts rekordliels sieviešu skaits, bet plenārsēžu telpas tuvumā ir tikai viena tualetes telpa ar divām kabīnēm, bet pavisam ēkā ir deviņas sieviešu tualetes (vīriešiem atvēlētas divpadsmit). Aicinājumam pievienojās sievietes no dažādām politiskajām grupām, vienlaikus norādot, ka visā Japānā vērojama nevienlīdzība tualetu pieejamībā.